Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

21. märts 2013 *

Direktiiv 2003/55/EÜ — Maagaasi siseturg — Direktiiv 93/13/EMÜ — Artikli 1 lõige 2 ja artiklid 3–5 — Kauplejate ja tarbijate vahel sõlmitud lepingud — Tüüptingimused — Ebaõiglased tingimused — Teenuse hinna ühepoolne muutmine kaupleja poolt — Viide kohustuslikule õigusnormile, mis puudutab mõnd muud tarbijate kategooriat — Direktiivi 93/13 kohaldatavus — Kohustus koostada leping lihtsas ja arusaadavas keeles ja läbipaistvalt

Kohtuasjas C-92/11,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesgerichtshof'i (Saksamaa) 9. veebruari 2011. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 28. veebruaril 2011, menetluses

RWE Vertrieb AG

versus

Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Tizzano, kohtunikud A. Borg Barthet, M. Ilešič, M. Safjan (ettekandja) ja M. Berger,

kohtujurist: V. Trstenjak,

kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 28. juuni 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— RWE Vertrieb AG, esindajad: *Rechtsanwalt* P. Rosin, *Rechtsanwalt* J. Schütze ja A. von Graevenitz,

— Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, esindaja: *Rechtsanwalt* P. Wassermann,

— Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja J. Kemper,

— Belgia valitsus, esindajad: T. Materne ja J.-C. Halleux,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Owsiany-Hornung ja S. Grünheid,

olles 13. septembri 2012. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab seda, kuidas tõlgendada esiteks nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 1 lõiget 2, artikleid 3 ja 5 ning selle direktiivi lisa punkti 1 alapunkti j ja punkti 2 alapunkti b teist lõiku ning teiseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiivi 2003/55/EÜ maagaasi siseturu ühiseeskirjade kohta ning direktiivi 98/30/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 176, lk 57; ELT eriväljaanne 12/02, lk 230) artikli 3 lõiget 3 ning selle direktiivi A lisa punkte b ja c.

2 Taotlus esitati RWE Vertrieb AG (edaspidi „RWE”) ja Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV (Nordrhein-Westfaleni liidumaa tarbijakaitseamet) vahelises kohtuvaidluses, mille ese on RWE poolt tarbijalepingutes väidetavalt ebaõiglaste tingimuste kasutamine.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 93/13

3 Direktiivi 93/13 põhjenduse 13 kohaselt:

„eeldatakse, et liikmesriikide põhikirjasätted või õigusnormid, millega vahetult või kaudselt määratakse kindlaks tarbijalepingute tingimused, ei sisalda ebaõiglasi tingimusi; seetõttu tundub, et käesoleva direktiiviga ei ole vaja reguleerida tingimusi, mis tulenevad kohustuslikest põhikirjasätetest või õigusnormidest või rahvusvahelistest konventsioonidest, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud; sõnastus „kohustuslikud põhikirjasätted või õigusnormid” artikli 1 lõikes 2 hõlmab ka lepinguosaliste suhtes seadusega ettenähtud korras kohaldatavaid eeskirju, kui ei ole kokku lepitud teisiti”.

4 Direktiivi põhjenduses 20 on ette nähtud:

„[…] tarbijale tuleks anda tegelik võimalus kõigi tingimustega põhjalikult tutvuda, […] kahtluse korral tuleks kohaldada tarbijale kõige soodsamat tõlgendust”.

5 Direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 kohaselt:

„Lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel ning nende rahvusvaheliste konventsioonide sätetel või põhimõtetel, millega liikmesriigid või ühendus on ühinenud, eelkõige transpordi valdkonnas, ei kuulu käesoleva direktiivi reguleerimisalasse.”

6 Direktiivi artiklis 3 on ette nähtud:

„1. Lepingutingimus, mille suhtes ei ole eraldi kokku lepitud, loetakse ebaõiglaseks, kui see on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsub esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

2. Tingimust ei loeta kunagi eraldi kokkulepituks, kui see on eelnevalt koostatud ning tarbija ei ole seetõttu saanud tingimust sisuliselt mõjutada, eriti eelnevalt koostatud tüüplepingute puhul.

Asjaolu, et tingimuse teatavad aspektid või üks konkreetne tingimus on eraldi kokku lepitud, ei välista käesoleva artikli kohaldamist lepingu ülejäänud osa suhtes, kui lepingu üldhinnangu põhjal selgub, et leping on ikkagi eelnevalt koostatud tüüpleping.

Kui müüja või teenuste osutaja väidab, et tüüptingimus on eraldi kokku lepitud, langeb selle tõendamiskohustus temale.

3. Lisa sisaldab soovituslikku ja mittetäielikku loetelu tingimustest, mida võib pidada ebaõiglasteks."

7 Direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaselt:

„[…] lepingutingimuse hindamisel [võetakse] arvesse lepingu sõlmimise objektiks oleva kauba või teenuse laad ning viidatakse lepingu sõlmimisel kõigile sellega kaasnevatele asjaoludele ning kõigile teistele kõnealuse või muu lepingu tingimustele, millest see sõltub."

8 Direktiivi artiklis 5 on sätestatud:

„Lepingutes, mille kõik või teatavad tarbijale pakutavad tingimused esitatakse kirjalikult, peavad kõnealused tingimused olema koostatud lihtsas ja arusaadavas keeles. Kui tingimuse tähenduse suhtes on kahtlusi, tuleb kohaldada tarbijale kõige soodsamat tõlgendust. […]"

9 Direktiivi 93/13 lisa loetleb sama direktiivi artikli 3 lõikes 3 viidatud tingimused:

„1. Tingimused, mille eesmärk või tagajärg on:

[...]

i) siduda tarbija pöördumatult tingimustega, millega tarbijal ei olnud tegelikke võimalusi tutvuda enne lepingu sõlmimist;

j) anda müüjale või teenuste osutajale võimalus muuta lepingutingimusi ühepoolselt, ilma mõjuva, lepingus kindlaksmääratud põhjuseta;

[...]

l) anda võimalus, et müüja või teenuste osutaja määrab kauba hinna tarnimise ajal või tõstab kauba või teenuse hinda, ilma et tarbijal oleks kummalgi juhul õigus leping lõpetada, kui lõplik hind on liiga kõrge, võrreldes lepingu sõlmimise ajal kokkulepitud hinnaga;

[...]

2. Punktide […] j ning l reguleerimisala

[...]

b) [...]

Punkt j ei takista samuti tingimuste kehtestamist, mille kohaselt jätab endale õiguse muuta ühepoolselt tähtajatu lepingu tingimusi, kui ta on kohustatud sellest tarbijale mõistliku aja jooksul teatama ning kui tarbija võib lepingu soovi korral katkestada.

[...]

d) Punkt l ei takista hinnaindekseerimisklauslite rakendamist, kui need on seadusega lubatavad ning kui hindade muutumist täpselt kirjeldatakse.”

Direktiiv 2003/55

10 Direktiivi 2003/55 artikli 3 lõige 3 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et kaitsta lõpptarbijaid ja tagada tarbijakaitse kõrge tase, ning tagavad eelkõige kaitsetumate tarbijate piisava kaitse, sealhulgas kohased meetmed võrgust väljajäämise vältimiseks. Sellega seoses võivad nad võtta asjakohaseid meetmeid, et kaitsta gaasivõrguga ühendatud ääremaade tarbijaid. Liikmesriigid võivad gaasivõrguga ühendatud tarbijatele määrata viimasena vastutava taseme tarnija. Neil tuleb tagada tarbijakaitse kõrge tase, eriti seoses lepingute üldtingimuste läbipaistvuse, üldise teabe ning vaidluste lahendamise mehhanismidega. Liikmesriigid tagavad vabatarbijatele tarnija vahetamiseks tõhusad võimalused. Vähemalt majapidamistarbijatega seotult peaksid need meetmed sisaldama A lisas sätestatud meetmeid.”

11 Direktiivi 2003/55 A lisa, mis puudutab tarbijakaitsemeetmeid, on sõnastatud järgmiselt:

„Ilma et see piiraks tarbijakaitset käsitlevaid ühenduse eeskirju, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 97/7/EÜ [tarbijate kaitse kohta sidevahendi abil sõlmitud lepingute korral (EÜT L 144, lk 19; ELT eriväljaanne 15/03, lk 319)] ning […] direktiivi 93/13, võetakse artiklis 3 nimetatud meetmeid selleks, et tagada tarbijatele:

a) [...]

Tingimused peavad olema õiglased ja eelnevalt hästi teada. Igal juhul peaks see teave olema tarbijale kättesaadav enne lepingu sõlmimist või kinnitamist. Kui leping sõlmitakse vahendaja kaudu, peab eespool nimetatud teave samuti olema kättesaadav enne lepingu sõlmimist;

b) õigeaegne teatis lepingutingimuste kõigi muutuste kohta ning taganemisõiguse teatavakstegemine teatise saamisel. Teenuse osutajad peavad nendega liitunud tarbijatele ise õigeaegselt teatama kõigist tasu suurendamistest hiljemalt ühe arve esitamise normaaltähtaja jooksul pärast suurenemise jõustumist. Liikmesriigid tagavad, et tarbijatel oleks vabadus lepingutest taganeda, kui nad ei nõustu neile gaasiteenuse osutaja poolt teatatud uute tingimustega;

c) läbipaistva teabe saamine gaasiteenustele juurdepääsu ja kasutamise suhtes kohaldatavate hindade, tariifide ja üldtingimuste kohta;

d) [...] Üldtingimused peavad olema õiglased ja läbipaistvad. Need peavad olema selged ja arusaadavad. Tarbijaid tuleb kaitsta ebaõiglaste või eksitavate müügiviiside eest;

[...]”.

Saksamaa õigus

12 Vastavalt tariifi alusel tarbijate gaasiga varustamise tüüptingimuste määruse (Verordnung über Allgemeine Bedingungen für die Gasversorgung von Tarifkunden; edaspidi „AVBGasV”) § 1 lõigetega 1 ja 2, mis kuulusid kohaldamisele põhikohtuasja vaidluse tekkimise ajal:

„(1) Tüüptingimused, mille alusel gaasiettevõtjad ühendavad […] igaühe jaotusvõrguga ning osutavad neile teenust üldiste tariifide alusel, on sätestatud käesoleva määruse §-des 2–34. Need tingimused on tarnelepingu osaks.

(2) Käesoleva määruse kohaldamisel tähendab „tarbija” tariifi alusel tarbijat.”

13 AVBGasV § 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt:

„(1) Gaasitarneettevõtja varustab tarbijaid maagaasiga üldiste tariifide alusel ja vastavalt tüüptingimustele. Gaasi kütteväärtus, mille puhul võetakse arvesse ettevõtja tootmis- ja müügitingimustest tulenevat kõikumist, ning tarbijate varustamise seisukohast oluline staatiline rõhk määratakse kindlaks üldiste tariifide alusel.

(2) Üldiste tariifide ja tüüptingimuste muudatused jõustuvad pärast nende avaldamist.

[...]”.

14 AVBGasV § 32 lõigetes 1 ja 2 on ette nähtud:

„(1) Lepinguline suhe kestab katkematult kuni üks lepingupooltest ütleb selle üles ühekuulise etteteatamistähtajaga, mis hakkab kulgema kalendrikuu lõpust ja lõpeb järgmise kalendrikuu viimase päevaga […]

(2) Kui muudetakse üldiseid tariife või gaasiettevõtja muudab vastavalt käesolevale määrusele enda tüüptingimusi, võib tarbija öelda lepingu üles kahenädalase etteteatamistähtajaga, mis lõpeb kõige varem avaldamisele järgneva kalendrikuu viimase päevaga.

[...]”.

15 Saksamaa tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch; edaspidi „BGB”) §-s 307 on sätestatud:

„(1) Tüüptingimus, mida lepingupool kasutab teise lepingupoole suhtes, on tühine, kui see hea usu põhimõtte vastaselt teist lepingupoolt ebamõistlikult kahjustab. Ebamõistlik kahjustamine võib tuleneda ka sellest, et tüüptingimus ei ole selge ja arusaadav.

(2) Ebamõistlikku kahjustamist tuleb kahtluse korral eeldada juhul, kui tingimus

1. ei ole kooskõlas selle õigusakti oluliste põhimõtetega, millest kõrvale kaldutakse, või

2. piirab lepingu olemusest tulenevaid olulisi õigusi või kohustusi viisil, mis ohustab lepingu eesmärgi saavutamist.

(3) Lõikeid 1 ja 2 ning § 308 ja § 309 kohaldatakse ainult nende müüki puudutavate tüüptingimuste suhtes, millega lepitakse kokku õigusnormidest kõrvale kalduvaid või neid täiendavaid tingimusi. Muud tingimused võivad olla tühised vastavalt lõike 1 teisele lausele koostoimes lõike 1 esimese lausega.”

16 BGB § 310 lõike 2 kohaselt:

„Paragrahve 308 ja 309 ei kohaldata elektri-, gaasi-, kaugkütte- ja veetarneettevõtjate lepingutele tarbijate varustamiseks elektri, gaasi, kaugsoojuse ja veega varustusvõrgust, kui tarnetingimused ei kaldu tarbijate kahjuks kõrvale määrustest, milles sätestatakse tüüptingimused tariifi alusel tarbijate elektrienergia, gaasi, kaugsoojuse ja veega varustamise kohta. Esimest lauset kohaldatakse *mutatis mutandis* heitvee ärajuhtimise lepingute suhtes.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

17 Gaasi tarnimisega tegelev ettevõtja RWE sõlmis tarbijatega lepinguvabaduse raames lepingud maagaasi tarnimiseks (erilepingud). Lisaks võimalusele sõlmida selliseid lepinguid, on RWE-l ja teistel gaasitarnijatel vastavalt siseriiklikule õigusele kohustus sõlmida tarbijatega lepingud standardtariifi kasutades (tariifilepingud).

18 Käesolevas kohtuasjas vaidlusalustes erilepingutes kasutatud tüüptingimused (edaspidi „TT"), mis puudutavad gaasi hinna muutmist, viitasid siseriiklike õigusnormide sätetele või tüüptingimustele, mille sõnastus vastas sellistele õigusnormidele, mis ei kuulunud nende lepingute suhtes kohaldamisele ja mis kehtisid üksnes tariifilepingute suhtes. Need õigusnormid võimaldasid tarnijatel ühepoolselt muuta gaasi hinda, sellise muudatuse põhjust, tingimusi ja ulatust nimetamata, samas oli tagatud, et tarbijaid teavitatakse muudatusest ning nad võivad lepingu soovi korral üles öelda.

19 Ajavahemikul 1. jaanuarist 2003 kuni 1. oktoobrini 2005 tõstis RWE gaasi hinda neli korda. Kõnealusel ajavahemikul ei olnud tarbijatel, keda põhikohtuasi puudutab, võimalik gaasitarnijat vahetada.

20 Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, kellele nimetatud tarbijad olid enda nõudeõiguse loovutanud, esitas RWE vastu nõude maksta tagasi hinnatõusu tõttu tasutud lisamaksed.

21 Landgericht Dortmund (Dortmundi esimese astme kohus) rahuldas hagi 16 128,63 euro, millele lisandub viivitusintress, tagasimaksmise nõudes. RWE apellatsioonkaebust Oberlandesgerichtile (liidumaa kõrgeim kohus) ei rahuldatud.

22 RWE esitas Oberlandesgerichti otsuse peale kassatsioonkaebuse. Bundesgerichtshof (kõrgeim üldkohus Saksamaal) leidis, et põhikohtuasja lahendamine sõltub liidu õiguse asjakohaste sätete tõlgendusest.

23 Neil asjaoludel otsustas Bundesgerichtshof menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas […] direktiivi 93/13 […] artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et tarbijatega sõlmitud gaasitarnelepingutes hindade muutmist puudutavad lepingutingimused, milles lepitakse kokku väljaspool üldist varustamiskohustust üldise lepinguvabaduse raames (erilepingu sõlminud tarbijad), ei kuulu direktiivi kohaldamisalasse, kui nende lepingutingimustega on tariifi alusel tarbijate suhtes üldise ühenduse- ja varustamiskohustuse raames kehtivad siseriiklikud sätted võetud muutmatul kujul üle erilepingu sõlminud tarbijatega sõlmitud lepingutesse?

2. Juhul kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis kas […] direktiivi 93/13 […] artikleid 3 ja 5 koostoimes sama direktiivi lisa punkti 1 alapunktiga j ja punkti 2 alapunkti b teise lausega ning direktiivi 2003/55 artikli 3 lõiget 3 koostoimes sama direktiivi A lisa punktidega b ja/või c tuleb tõlgendada nii, et erilepingu sõlminud tarbijate maagaasi tarnelepingute tingimused hindade muutmise kohta vastavad lihtsa ja arusaadava keele ning/või piisava läbipaistvuse nõuetele, kui nende tingimustega ei kirjeldata küll hinnamuutuse põhjust, tingimusi ega ulatust, kuid on tagatud, et gaasitarneettevõtja teatab tarbijatele igast hinnatõusust mõistliku aja ette ja tarbijatel on õigus öelda leping üles, kui nad ei soovi neile teatatud muudetud lepingutingimustega nõustuda?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

24 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et seda direktiivi ei kohaldata müüja või teenuste osutaja [edaspidi ka „kaupleja”] ja tarbija vahel sõlmitud sellistes lepingutes sisalduvate tüüptingimuste suhtes, mis võtavad üle mõnd muud liiki lepingute suhtes kehtivad siseriikliku õiguse eeskirjad ja mille suhtes ei kohaldata asjaomaseid siseriiklikke õigusnorme.

25 Selles osas on oluline meenutada, et vastavalt direktiivi 93/13 artikli 1 lõikele 2 ei kuulu selle direktiivi reguleerimisalasse lepingutingimused, mis põhinevad kohustuslikel põhikirjasätetel või õigusnormidel.

26 Nimelt, nagu nähtub direktiivi 93/13 põhjendusest 13, siis laieneb direktiivi 93/13 artikli 1 lõikes 2 ette nähtud erand sellistele tingimustele, mis põhinevad siseriikliku õiguse sätetel, mida kohaldatakse lepingupoolte suhtes olenemata nende tahtest või seaduse alusel, see tähendab juhul, kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti.

27 Lisaks on selle direktiivi kohaldamisalast välistatud lepingutingimused, mis põhinevad teatud lepinguliiki puudutavatel siseriiklike õigusnormide sätetel, ja seda mitte üksnes juhtudel, kui poolte vahel sõlmitud leping kuulub sellesse lepinguliiki, vaid ka siis, kui tegemist on muude lepingutega, mille suhtes nimetatud õigusnorme kohaldatakse vastavalt siseriikliku õiguse sättele.

28 Nagu märkis kohtujurist enda ettepaneku punktis 47, on see direktiivi 93/13 kohaldamise erand õigustatud asjaoluga, et eespool käesoleva otsuse punktides 26 ja 27 viidatud juhtudel võib eeldada, et siseriiklik seadusandja on tasakaalustanud teatud lepingute poolte kõiki õigusi ja kohustusi.

29 Seda arutluskäiku ei saa aga siiski kohaldada sellise lepingu tingimuste suhtes, mis erineb käesoleva otsuse punktis 27 viidatud lepingust. Sellistel asjaoludel otsustas siseriiklik seadusandja nimelt välistada selle lepingu muude lepinguliikide suhtes ettenähtud normide kohaldamisalast. Poolte võimalikku tahet laiendada neid norme ka teistsugusele lepingule ei saa võrdsustada seadusandja poolt lepingupoolte kõikide õiguste ja kohustuste tasakaalustamisega.

30 Peale selle, kui lubada, et direktiivi 93/13 ei kohaldata lepingutingimuste suhtes üksnes seetõttu, et need võtavad üle sellised siseriiklikud põhikirjasätted või õigusnormid, mida pooltevahelise lepingu suhtes ei kohaldata, või viitavad neile, siis sellega seataks kahtluse alla nimetatud direktiiviga loodud tarbijakaitse regulatsioon.

31 Nimelt võiks kaupleja sellisel juhul lihtsasti vältida selliste lepingutingimuste ebaõiglase olemuse kontrollist, mille suhtes ei ole tarbijaga eraldi kokku lepitud, sõnastades oma lepingute tingimused samamoodi, nagu on siseriiklikus õiguses ette nähtud teatud lepinguliikide osas. Kuid selliselt koostatud lepinguga loodud õigused ja kohustused ei pruugi kogumis siiski olla nii tasakaalustatud, nagu seda soovis siseriiklik seadusandja tema poolt selles valdkonnas sätestatud normidele alluvate lepingute suhtes.

32 Nagu nähtub siseriikliku kohtu toimikust, oli tarnijale käesolevas asjas ette nähtud võimalus muuta gaasi hinda ühepoolselt, sellise hinnamuudatuse põhjust, tingimusi ja ulatust nimetamata; selline võimalus oli ette nähtud siseriikliku õigusega, st AVBGasV-ga, mis ei kuulunud kohaldamisele RWE ja tarbijate vahel lepinguvabaduse raames sõlmitud maagaasi tarnimise erilepingute suhtes.

33 Järelikult soovis Saksamaa seadusandja välistada erilepingud AVBGasV kohaldamisalast.

34 Seda järeldust ei sea kahtluse alla ka asjaolu, et BGB §-des 308 ja 309 toodud tingimuste kasutamise keeldu ei kohaldata vastavalt BGB § 310 lõikele 2 gaasitarneettevõtjate lepingutele, millel põhineb erilepingute alusel tarbijate varustamine, kui tarnetingimused ei kaldu tarbijate kahjuks kõrvale määrustest, milles sätestatakse tüüptingimused tariifi alusel tarbijate varustamise kohta.

35 Erilepingute suhtes kehtib nimelt BGB § 307, mille kohaselt on tüüptingimus tühine, kui see hea usu põhimõtte vastaselt teist lepingupoolt ebamõistlikult kahjustab, kusjuures taoline kahjustamine võib tuleneda ka sellest, et tüüptingimus ei ole selge ja arusaadav.

36 Kõnealune BGB § 307 vastab aga direktiivi 93/13 artiklile 3, mis on direktiiviga loodud tarbijakaitse-eeskirjade nurgakivi.

37 Nendest kaalutlustest tuleneb – nagu seda märkis ka kohtujurist enda ettepaneku punktis 56 – et Saksamaa seadusandja otsustas teadlikult mitte kohaldada gaasitarnelepingute tingimuste sisu puudutavaid õigusnorme erilepingute suhtes.

38 Sellises olukorras ei ole välistatud, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõike 2 kohaselt tuleb seda sätet kohaldada sellistele erilepingute tingimustele, millega on tegemist põhikohtuasjas.

39 Kõike eeltoodut arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et seda direktiivi kohaldatakse kauplejate ja tarbijate vahel sõlmitud sellistes lepingutes sisalduvate tüüptingimuste suhtes, mis võtavad üle mõnd muud liiki lepingute suhtes kehtivad siseriikliku õiguse eeskirjad ja mille suhtes ei kohaldata asjaomaseid siseriiklikke õigusnorme.

Teine küsimus

40 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikleid 3 ja 5 koostoimes sama direktiivi lisa punkti 1 alapunktiga j ja punkti 2 alapunkti b teise lausega ning direktiivi 2003/55 artikli 3 lõiget 3 koostoimes sama direktiivi A lisa punktidega b ja/või c tuleb tõlgendada nii, et tüüptingimus, millega tarneettevõtja jätab endale õiguse muuta ühepoolselt gaasi tarnimise hinda, kuid mis ei sisalda sellise hinnamuutuse põhjust, tingimusi ega ulatust, on kooskõlas nende sätete nõuetega, kui on tagatud, et tarbijatele teatatakse hinnatõusust mõistliku aja ette ja tarbijatel on õigus öelda leping üles, kui nad ei soovi neile teatatud muudetud lepingutingimustega nõustuda.

41 Sellele küsimusele vastamiseks on sissejuhatuseks vajalik meenutada, et direktiiviga 93/13 rakendatav kaitsesüsteem lähtub eeldusest, et tarbija on suhetes kauplejaga nõrgemal läbirääkimispositsioonil ja omab vähem teavet, mis viib selleni, et tarbija nõustub kaupleja eelnevalt väljatöötatud tüüptingimustega, ilma et tal oleks võimalik mõjutada nende sisu (15. märtsi 2012. aasta otsus kohtuasjas C-453/10: Pereničová ja Perenič, punkt 27, ja 26. aprilli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-472/10: Invitel, punkt 33).

42 Tulenevalt sellest nõrgemast positsioonist keelab direktiiv 93/13 esiteks artikli 3 lõikes 1 tüüptingimused, kui need on vastuolus heausksuse tingimusega ning kutsuvad esile lepinguosaliste lepingust tulenevate õiguste ja kohustuste olulise tasakaalustamatuse, mis kahjustab tarbijat.

43 Teiseks kohustab direktiiv 93/13 artiklis 5 kauplejaid sõnastama tingimused lihtsas ja arusaadavas keeles. Direktiivi 93/13 põhjendus 20 täpsustab, et tarbijale tuleks anda tegelik võimalus kõigi lepingutingimustega põhjalikult tutvuda.

44 Nimelt on tarbijale ülimalt oluline, et enne lepingu sõlmimist on teda teavitatud lepingu tingimustest ja lepingu sõlmimise tagajärgedest. Eelkõige selle teabe alusel otsustab tarbija, kas ta soovib ennast siduda kaupleja poolt eelnevalt koostatud tingimustel.

45 Lisaks on liidu seadusandja omistanud sellisele tarbija teavitamisele erilise tähtsuse ka direktiivi 2003/55 raames ja seega ka konkreetselt gaasitarnelepingute puhul. Nimelt kohustab nimetatud direktiiv artikli 3 lõike 3 kohaselt liikmesriike tagama tarbijakaitse kõrge taseme seoses lepingute tüüptingimuste läbipaistvusega. Selle kohta tuleneb direktiivi 2003/55 A lisa punktidest a, c ja d, et liikmesriigid peavad võtma meetmed, mis tagavad, et need tingimused oleksid õiglased ja läbipaistvad, selged ja arusaadavad, juba enne lepingu sõlmimist tarbijale teada ja et tarbijad saaksid läbipaistva teabe kohaldatavate hindade, tariifide ja tüüptingimuste kohta. Lisa täpsustab ka, et selles nimetatud meetmeid rakendatakse ilma, et see piiraks direktiivi 93/13.

46 Mis puudutab sellist tüüptingimust, nagu sellega on tegemist põhikohtuasjas ja mis võimaldab tarneettevõtjal ühepoolselt muuta tasu gaasi tarnimise eest, siis peab märkima, et nii direktiivi 93/13 lisa punkti 2 alapunkti b teisest lõigust ja alapunktist d kui ka direktiivi 2003/55 A lisa punktist b tuleneb, et seadusandja tunnustas selliste tähtajatute lepingute puhul nagu gaasitarneleping, et tarneettevõtjal on õigustatud huvi enda teenuse eest saadava tasu muutmiseks.

47 Siiski peab sellist ühepoolset muutmist lubav tüüptingimus vastama direktiivides seatud heausksuse, tasakaalustatuse ja läbipaistvuse nõuetele.

48 Selles osas tuleb meenutada, et kokkuvõttes ei ole eeltoodu kindlakstegemine igal konkreetsel juhul mitte Euroopa Kohtu, vaid siseriikliku kohtu pädevuses. Nimelt kuulub Euroopa Kohtu pädevusse nende direktiivide sätete tõlgendamine ja selgitamine, milliseid kriteeriume võib või peab siseriiklik kohus arvesse võtma lepingutingimuse vastavuse hindamisel direktiivi sätetele, kusjuures kohus peab otsustama neid kriteeriume arvesse võttes konkreetse lepingutingimuse kvalifikatsiooni üle selle üksikjuhtumi asjaolusid arvestades (vt 9. novembri 2010. aasta otsus kohtuasjas C-137/08: VB Pénzügyi Lízing, EKL 2010, lk I-10847, punkt 44, ja eespool viidatud kohtuotsus Invitel, punkt 22).

49 Mis puudutab hinnangu andmist sellisele tingimusele, mis võimaldab kauplejal ühepoolselt muuta tarneteenuse tasu, siis Euroopa Kohus on juba viidanud sellele, et direktiivi 93/13 artiklitest 3 ja 5 ning sama direktiivi lisa punkti 1 alapunktidest j ja l ning punkti 2 alapunktidest b ja d tuleneb, et selles osas omab peamist tähtsust see, kas esiteks on lepingus toodud teenuse tasu muutmise põhjus ja viis nii läbipaistvalt, et tarbija võiks võimalikke tasu muutusi ette näha lihtsate ja arusaadavate kriteeriumide alusel ja teiseks, kas tarbijal on õigus leping lõpetada, kui neid tasusid tõepoolest muudetakse (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Invitel, punktid 24, 26 ja 28).

50 Mis puudutab esiteks tarbijale antavat teavet, siis tundub, et üksnes sellest, kui lepingu tüüptingimustes viidatakse õigusnormile, milles on sätestatud poolte õigused ja kohustused, ei piisa, et täidetud oleks kohustus teavitada tarbijat tasu muutmise põhjusest ja viisist ning õigusest leping lihtsustatud moel üles öelda. Oluline on nimelt, et kaupleja tarbijat asjaomaste normide sisust teavitab (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Invitel, punkt 29).

51 Kuigi teavitamise ulatus võib igal üksikjuhtumil ning erinevate kaupade ja teenuste puhul olla erinev, siis teavitamata jätmist enne lepingu sõlmimist ei saa põhimõtteliselt heastada üksnes sellega, et tarbijaid teavitatakse lepingu täitmise ajal mõistlikku tähtaega järgides tasu muutmisest ja nende õigusest leping üles öelda, kui nad ei soovi selle muudatusega nõustuda.

52 Nimelt, kuigi direktiivi 93/13 lisa punkti 2 alapunkti b ja direktiivi 2003/55 A lisa punkti b kohaselt on küll tarneettevõtjal kohustus teavitada tarbijat õigeaegselt igasugusest hinna suurendamisest ja tema õigusest leping üles öelda, siis lisandub see kohustus, mis on ette nähtud juhuks, kui ettevõtja soovib tegelikult kasutada tal olevat hinna muutmise õigust, kohustusele teavitada tarbijat juba enne lepingu sõlmimist selgelt ja arusaadavalt ühepoolse muutmise õiguse kasutamise peamistest tingimustest.

53 Sellised ranged nõuded tarbija teavitamise kohta nii tarnelepingu sõlmimisel kui ka selle täitmisel kaupleja õigusest muuta ühepoolselt selle lepingu tingimusi, tasakaalustavad poolte huvisid. Kaupleja õigustatud huvile omada vahendeid asjaolude muutumise korral vastandub tarbija samamoodi

õigustatud huvi esiteks mõista tagajärgi, mida selline muutmine talle tulevikus võib tuua ja seega neid ette näha ja teiseks omada teavet, mis võimaldaks tal kõige sobivamalt enda uuele olukorrale reageerida.

54 Mis puudutab teiseks tarbija õigust sõlmitud tarneleping kaupleja poolt hindade ühepoolsel muutmisel üles öelda, siis omab – nagu märkis enda ettepaneku punktis 85 sisuliselt ka kohtujurist – olulist tähtsust see, et tarbijal ei oleks mitte üksnes formaalne ülesütlemisõigus, vaid et seda saaks ka tegelikult kasutada. Sellega ei oleks tegemist juhul, kui tarbijal ei oleks põhjustel – mis seonduvad ülesütlemisõiguse kasutamise viisidega või asjaomasel turul valitsevate tingimustega – tegelikku võimalust tarnijat vahetada või kui teda ei ole nõuetekohaselt ja õigeaegselt tulevastest muudatustest teavitatud ja tal ei olnud seetõttu konkreetset võimalust kontrollida muudatuse kalkulatsiooni ja soovi korral tarnijat vahetada. Arvestada tuleb seejuures eelkõige, kas asjaomasel turul toimib konkurents, millised kulud kaasnevad tarbijale lepingu ülesütlemisega, kui palju kulub aega lepingu ülesütlemisavaldusest uute tariifide kehtima hakkamiseni, millist teavet jagati ülesütlemisavalduse esitamise ajahetkel ning millise raha- ja ajakuluga tuleb tarnija vahetamisel arvestada.

55 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata:

— direktiivi 93/13 artikleid 3 ja 5 koostoimes direktiivi 2003/55 artikli 3 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii, et hinnangu andmisel, kas tüüptingimus, millega tarneettevõtja jätab endale õiguse muuta gaasi tarnimise tasu, vastab nimetatud sätetega seatud heausksuse, tasakaalustatuse ja läbipaistvuse tingimustele, omab eelkõige tähtsust:

  — küsimus, kas sellise tasu muutmise põhjus ja viis on esitatud lepingus nii läbipaistvalt, et tarbija võiks võimalikke tasu muutusi ette näha lihtsate ja arusaadavate kriteeriumide alusel. Teavitamata jätmist enne lepingu sõlmimist ei saa põhimõtteliselt heastada üksnes sellega, et tarbijaid teavitatakse lepingu täitmise ajal mõistlikku tähtaega järgides tasu muutmisest ja nende õigusest leping üles öelda, kui nad ei soovi selle muudatusega nõustuda, ja

  — küsimus, kas tarbija saab lepingu ülesütlemisõigust konkreetsel juhul ka tegelikult kasutada.

— Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab selle hinnangu andmisel võtma arvesse kõiki käsitletava asja asjaolusid, sealhulgas vaidlusaluste tarbijalepingute tüüptingimuste kõik tingimusi.

Käesoleva kohtuotsuse ajalise kehtivuse piiramine

56 Juhuks kui Euroopa Kohtu otsuses leitakse, et selline tingimus nagu põhikohtuasjas ei vasta liidu õiguse nõuetele, palus Saksamaa valitsus kirjalikes seisukohtades piirata kohtuotsuse ajalist kehtivust selliselt, et selle otsuse aluseks olevat tõlgendust ei saa kohaldada enne kohtuotsuse kuulutamist toimunud tariifimuudatuste suhtes. RWE, kes esitas kirjalikes sisukohtades samasuguse taotluse, leidis, et kohtuotsuse kehtivust peaks edasi lükkama 20 kuu võrra, et võimaldada asjaomastel ettevõtjatel ja siseriiklikul seadusandjal kohaneda kohtuotsuse tagajärgedega.

57 Enda taotluste põhjenduseks viitasid Saksamaa valitsus ja RWE tõsistele rahalistele tagajärgedele, mis võivad Saksamaal tekkida tulenevalt suurest gaasitarnelepingute hulgast, ja millega võib kaasneda arvestatav defitsiit asjaomastele ettevõtjatele.

58 Selles osas tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt selgitab ja täpsustab tõlgendus, mille Euroopa Kohus talle ELTL artikliga 267 antud pädevust kasutades liidu õigusnormile annab, selle sätte tähendust ja ulatust, nagu seda peab või oleks pidanud mõistma ja kohaldama alates selle jõustumise hetkest. Sellest järeldub, et kohus võib ja peab kohaldama õigusnormi sellises tõlgenduses ka õigussuhetele, mis on tekkinud enne eelotsusetaotlust, kui peale selle on täidetud muud nimetatud normi kohaldamisega seotud vaidluses pädevasse kohtusse pöördumise tingimused (vt eelkõige

2. veebruari 1988. aasta otsus kohtuasjas 24/86: Blaizot jt, EKL 1988, lk 379, punkt 27; 10. jaanuari 2006. aasta otsus kohtuasjas C-402/03: Skov ja Bilka, EKL 2006, lk I-199, punkt 50; 18. jaanuari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-313/05: Brzeziński, EKL 2007, lk I-513, punkt 55, ja 7. juuli 2011. aasta otsus kohtuasjas C-263/10: Nisipeanu, EKL 2011, lk I-97*, punkt 32).

59 Euroopa Kohus võib vaid erandjuhtudel, kohaldades liidu õiguskorrale olemuslikku õiguskindluse üldpõhimõtet, piirata kõikide asjaomaste isikute tuginemist sättele, mida ta on tõlgendanud, eesmärgiga muuta heas usus väljakujunenud õigussuhteid. Sellise piiramise otsustamiseks peab olema täidetud kaks peamist tingimust, milleks on huvitatud isikute heausksus ja oluliste häirete oht (vt eelkõige eespool viidatud kohtuotsused Skov ja Bilka, punkt 51, ning Brzeziński, punkt 56; 3. juuni 2010. aasta otsus kohtuasjas C-2/09: Kalinchev, EKL 2010, lk I-4939, punkt 50, ja 19. juuli 2012. aasta otsus kohtuasjas C-263/11: Rēdlihs, punkt 59).

60 Mis puudutab oluliste häirete ohtu, siis tuleb kõigepealt tõdeda, et käesolevas asjas puudutab Euroopa Kohtu eespool antud tõlgendus liidu õigusele nii direktiivi 93/13 artikli 3 lõikes 1 toodud ebaõiglase tingimuse mõistet kui ka kriteeriume, mida võib või peab siseriiklik kohus arvesse võtma vaidlusaluse lepingutingimuse direktiivi 93/13 sätetele vastavuse hindamisel direktiivi 2003/55 sätteid arvesse võttes. Nimelt peab siseriiklik kohus neid kriteeriume arvesse võttes otsustama konkreetse lepingutingimuse kvalifikatsiooni üle selle üksikjuhtumi asjaolusid arvestades (eespool viidatud kohtuotsused VB Pénzügyi Lízing, punkt 44, ja Invitel, punkt 22).

61 Sellistel asjaoludel ei ole võimalik tarbijatega maagaasi tarnimiseks erilepingud sõlminud Saksamaa gaasiettevõtjatele tekkivaid rahalisi tagajärgi kindlaks määrata üksnes Euroopa Kohtu poolt käesoleva kohtuasja raames liidu õigusele antud tõlgenduse alusel (vt analoogia alusel 13. märtsi 2007. aasta otsus kohtuasjas C-524/04: Test Claimants in the Thin Cap Group Litigation, EKL 2007, lk I-2107, punkt 131).

62 Järelikult tuleb sedastada, et oluliste häirete ohu olemasolu, nagu seda on mõistetud eespool punktis 59 viidatud kohtupraktikas, mis õigustaks käesoleva otsuse kehtivuse ajalist piiramist, ei ole tõendatud.

63 Kuna eespool punktis 59 nimetatud kriteerium ei ole täidetud, puudub vajadus kontrollida, kas täidetud on asjaomaste isikute heausksuse kriteerium.

64 Nendest kaalutlustest tuleneb, et puudub alus piirata käesoleva kohtuotsuse ajalist kehtivust.

Kohtukulud

65 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 1 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et seda direktiivi kohaldatakse kauplejate ja tarbijate vahel sõlmitud sellistes lepingutes sisalduvate tüüptingimuste suhtes, mis võtavad üle mõnd muud liiki lepingute suhtes kehtivad siseriikliku õiguse eeskirjad ja mille suhtes ei kohaldata asjaomaseid siseriiklikke õigusnorme.**

2. **Direktiivi 93/13 artikleid 3 ja 5 koostoimes Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiivi 2003/55/EÜ (maagaasi siseturu ühiseeskirjade kohta ning direktiivi 98/30/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta) artikli 3 lõikega 3 tuleb tõlgendada nii,**

et hinnangu andmisel, kas tüüptingimus, millega tarneettevõtja jätab endale õiguse muuta gaasi tarnimise tasu, vastab nimetatud sätetega seatud heausksuse, tasakaalustatuse ja läbipaistvuse tingimustele, omab eelkõige tähtsust:

— **küsimus, kas sellise tasu muutmise põhjus ja viis on esitatud lepingus nii läbipaistvalt, et tarbija võiks võimalikke tasu muutusi ette näha lihtsate ja arusaadavate kriteeriumide alusel. Teavitamata jätmist enne lepingu sõlmimist ei saa põhimõtteliselt heastada üksnes sellega, et tarbijaid teavitatakse lepingu täitmise ajal mõistlikku tähtaega järgides tasu muutmisest ja nende õigusest leping üles öelda, kui nad ei soovi selle muudatusega nõustuda, ja**

— **küsimus, kas tarbija saab lepingu ülesütlemisõigust konkreetsel juhul ka tegelikult kasutada.**

— **Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab selle hinnangu andmisel võtma arvesse kõiki käsitletava asja asjaolusid, sealhulgas vaidlusaluste tarbijalepingute tüüptingimuste kõik tingimusi.**

Allkirjad